

Geopark Heuvelrug Gooi en Vecht

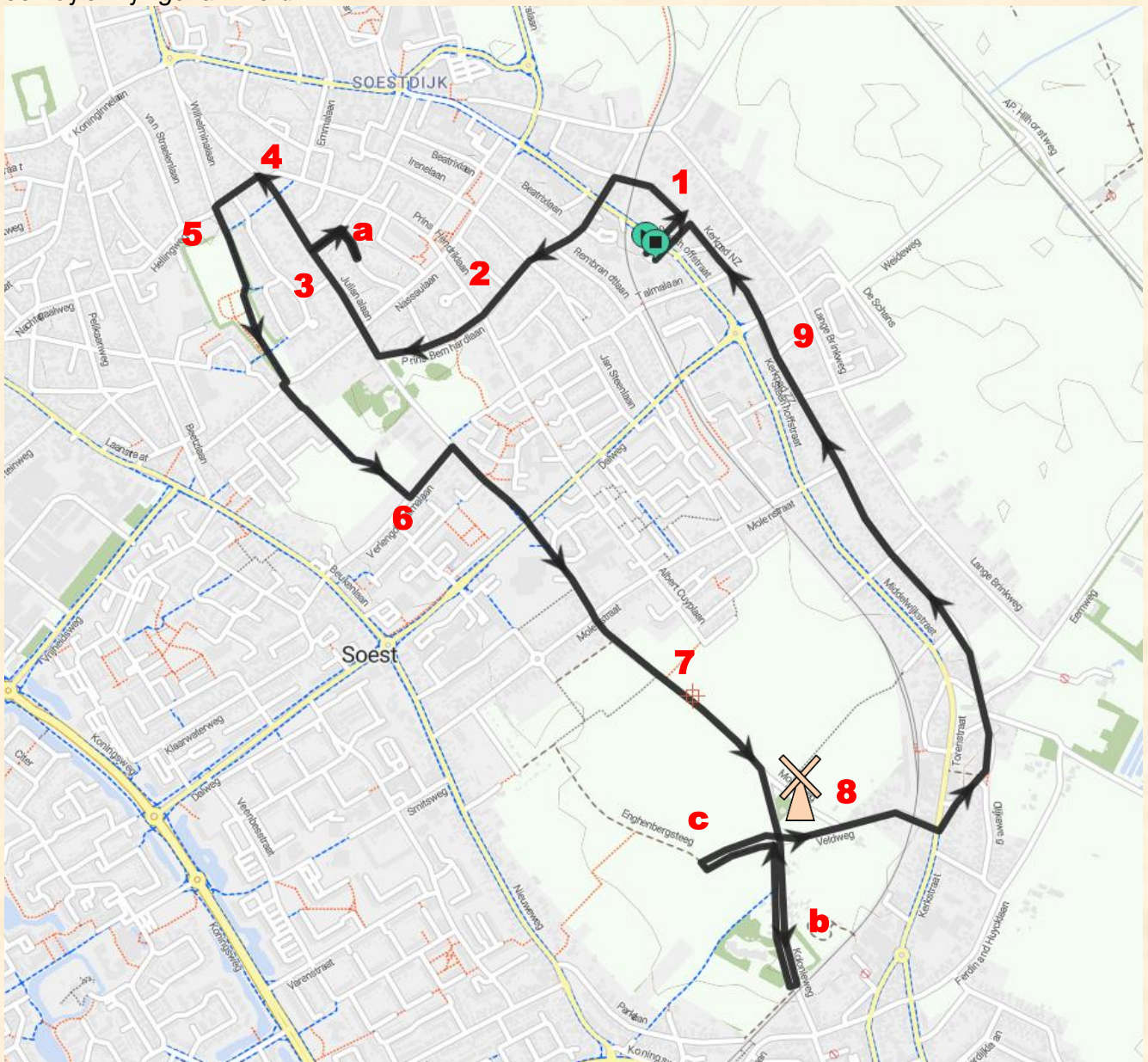
Laagte van Pijnenburg - Geopad 119 – de Stuwwal van Soest

22-07-2021

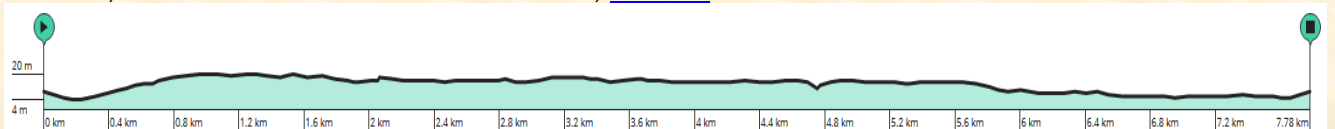
Voor degenen die al wandelend een representatief beeld willen krijgen van de gedeeltelijk bebouwd geraakte stuwwal van Soest beschreven wij een 7,8 kilometer lange route, die grotendeel samenvalt met die van het IVN. Onze route volgt de Prins Bernhardlaan en Molenweg echter geheel en zowel de Julianalaan als het Kerkpad over grotere lengte.

Wij beschrijven ons geopad vanuit het ANWB-VVV kantoor van Soest, dat vlakbij het station Soestdijk is gelegen.

Op enkele plaatsen adviseren wij de route even te verlaten voor een uitstapje naar een er in de buurt van gelegen bezienswaardigheid. Een paar van die uitstapjes zijn in een afzonderlijke paragraaf beschreven. Zo'n paragraaf werd gemarkeerd met een kleine letter, terwijl die van de hoofdroute met een cijfer zijn genummerd.

Route 7,8 km. Voor de GPS RouteYou versie, [klik hier](#).

1. Achter het ANWB-VVV kantoor dalen we via een parkeerterrein af naar het Kerkpad, dat wij links gaan volgen. Intussen trekt het door een schilddak gekroonde, lichtgekleurde landhuis Kerkpad 39 onze aandacht. Voor het beeldbepalende pand domineren enkele monumentale bomen de erbij behorende tuin. Onder deze zijn een esdoorn en treurbeuk.

Wanneer wij het Kerkpad links volgen onderkruisen wij al spoedig de spoorlijn naar Baarn, die er op een dijk afdaalt naar het laaggelegen polderland ten noorden van Soest.

Vorbij de spoordijk zien wij rechts vrijwel direct een tweetal zeer oude T-hoeven, die respectievelijk in 1752 en 1758 werden gebouwd. Ertussen daalt de Korte Melmweg af naar het polderland. De nrs. 15-19 vertegenwoordigen er de neotraditionalistische architectuurschool.

2. De georoute gaat echter links de flauwbochtige Prins Bernhardlaan volgen. Deze laan was voor Soest de hogere delen van de stuwwal ging bebouwen een landweg. Haar flauwbochtigheid is dus niet bedacht door een planoloog maar geërfd.

Het volgen van de Prins Bernhardlaan impliceert dat wij nu noordoostflank van de stuwwal gaan bestijgen. Intussen laat de laan ons kennismaken met de wijk Soestdijk, die grotendeels het karakter heeft van een villapark. Veel landhuizen van de wijk dateren van de als het Interbellum bekende periode tussen de beide wereldoorlogen. Enkele andere zijn echter wat ouder, terwijl een groter aantal pas in de tweede helft van de 20ste eeuw werd gebouwd.

In de voortuin van Prins Bernhardlaan 23A viel ons de aanwezigheid van een fraaie oude hulstboom op. Iets verderop is nr 29 een antieke chaletvilla, terwijl nr 33 met zijn mansardekap en houten geveltop de invloed van de Amsterdamse School verradt. Vrijwel bovenop de stuwwal doet dat ook Prins Bernhardlaan 43. Het is een landhuis met een opmerkelijk vormenrijke rieten kap en bovenaan houten geveldelen.

Verder doorlopend komen wij terecht op de brede, flauw welvende kruin van de stuwwal, die links van ons deels onbebouwd bleef.

3. De Prins Bernhardlaan eindigt op een T-kruising met de Julianalaan, die wij rechts gaan volgen. De Julianalaan is het deel van de oude Soesterengweg dat binnen de bebouwde kom van Soest Noord kwam te liggen. Rechts van ons tonen de landhuizen 55-65 er ons art Deco achtige stijlkenmerken. Karakteristiek voor zulke huizen is het decoratieve metselwerk.

Rechts van ons wordt de Julianalaan over enige afstand gesecondeerd door de Oranjelaan. Met name vanwege de aanwezigheid van een vrij hoge ronde watertoren is het de moeite waard er even een kijkje te nemen.

a. Hiervoor moeten we rechts de Anna Paulownalaan in waar even later een T-kruising contact legt met de Oranjelaan. Deze straat ingaand zullen wij de van 1931 daterende, maar enkele malen verbouwde toren links al vrij snel te zien krijgen. De bredere bovenbouw van de toren wordt geschraagd door ribben, die het aspect van het gebouw verlevendigen.

4. Na het eventuele bezoek aan de watertoren brengt de Julianaweg ons naar een pleintje met plantsoen waar architectonisch vrij veel valt te beleven. Bij het plein staan onder andere enkele antieke landhuizen. Het meest opvallende voorbeeld is Julianalaan 32. Aan de voorzijde van het landhuis bevindt zich een grote rechthoekige erker, die een balkon schraagt. Het plateauvormige dak van het huis wordt verlevendigd door enkele fraaie dakkapellen.

Even voorbij het geplantoeneerde plein werden Julianalaan 27 en 29 in neotraditionele stijl gebouwd. Het is echter niet de bedoeling de Julianalaan te blijven volgen maar links de eveneens uit een oude landweg voortgekomen Korte Bergstraat te gaan beklimmen. Op de kruising met de Wilhelminalaan en een fiets/wandelpad komen we dan terecht bij de beboste kleine hoogte, die bekend is als de Lazarusberg.

Bij het lezen van de straatnaam Korte Bergstraat zal kunnen worden gedacht dat er in Soest ook een Lange Bergstraat is. Dat was wel het geval. Tot 1946 werd namelijk de Van Straelenlaan zo genoemd. Ook die voormalige Lange Bergstraat beklimt de helling naar de Lazarusberg. Zij doet dat echter via de vrij steile noordnoordwestflank van de stuwwal en zoals haar naam al zegt over een grotere lengte. De straat kreeg haar huidige naam ter nagedachtenis van kapitein-ter-zee Philippijn Bernardus Maria van Straelen, die er op nr 17 woonde en 27 februari 1942 tijdens de slag op de Javazee sneuvelde.

5. De Lazarusberg ligt bovenaan de ter plekke vrij steile noordnoordwestflank van de stuwwal. De kruin van de kleine heuvel is de hoogstgelegen plek van deze stuwwal. De hoogte dankt zijn ontstaan waarschijnlijk aan een convergentie van de zijwaartse druk die het ijs in deze omgeving uitoefende. Onbekend is waaraan de Lazarusberg zijn naam dankt. Wel weten wij dat hij vroeger Lasenberg genoemd werd. Na even een kijkje op de Lazarusberg te hebben genomen keren wij terug naar de kruising met de Wilhelminalaan en het fiets/wandelpad, dat een smalle onbebouwd gebleven zone bovenop de eng ontsluit.

6. We gaan dan het pad over de landelijk gebleven zone volgen. Het brengt ons naar de Waldeck Pymontlaan, die wordt overgestoken. De laan was vroeger een landweg waarover in het Soesterveen gewonnen turf naar de Eem werd getransporteerd. Het zal de lezer dan ook niet verbazen dat de straat vroeger Turfweg werd genoemd.

Vorbij de Waldeck Pymontlaan presenteert de eng ons na het passeren van een jonge woonbuurt een aantrekkelijk geaccidenteerd landschap, waar de herinnering werd uitgewist aan de ontgrondingen die er in de tweede helft van de vorige eeuw plaatsvonden. Even verderop passeren we het enige goed herkenbaar gebleven, deels door een oude houtsingel gemarkeerde dalletje van de Soester Eng.

Het wordt aan de overzijde geflankeerd door de Verlengde Talmalaan, die ongeveer ter plekke van een landweggetje werd aangelegd. Op de laan gaan wij links naar de kruising met de Soesterengweg, waar rechtsaf wordt geslagen. We naderen dan een pas enkele decennia oude, belangrijke verbinding tussen de zuidwestelijke en noordoostelijke wijken van Soest, die Dalweg werd gedoopt. Links lag ter plekke van deze moderne verbinding vroeger een landweggetje. Fietsers en wandelaars kunnen de Dalweg onderkruisen via een tunneltje, wat wij ook doen.

Ter weerszijden van de Dalweg behield de zuidwestflank van onze stuwwal nog tot de laatste decennia van de vorige eeuw haar landelijk karakter. Sindsdien verrezen er echter enkele woonbuurten en allerlei openbare gebouwen. Op de stuwwalflank impliceerde dat helaas ook veel ingrijpend grondverzet.

7. Iets verderop kruist de route de al eerder door bebouwing geflankeerd geraakte Molenstraat. Van deze straat is het gedeelte links van de kruising verreweg het oudst. De straat dankt haar naam aan de molen die er tot 1930 links achter de kruising stond. In verband hiermee werd en wordt het gedeelte van de Soesterengweg waarop wij inmiddels terecht zijn gekomen doorgaans Molenweg genoemd. Dit houdt dus niet verband met de aanwezigheid van een antiek ogende stellingkorenmolen die wij inmiddels in de verte bij de weg zien staan. Die molen werd pas in 2006 gebouwd.

Vorbij de Molenstraat biedt een smal paadje intussen de mogelijkheid een ommetje te maken over de zuidwestflank van de eng. Ons geopad blijft de Molenweg echter liever trouw en aldus vooralsnog in wat hoger sferen te functioneren. Dit betekent dat het rechtstreeks naar de naaste omgeving van de nieuwe molen loopt. Daar verwelkomt ons een Y-splitsing, waar we rechts aanhouden. Even verderop bereiken wij dan een wat alledaagsere X-kruising, waar ons geopad linksaf slaat.

Terwijl wij op het punt staan dat ook te gaan doen tracht de X-kruising ons echter tot een tweetal extra uitstapjes te verleiden.

Voor ons presenteert ze er namelijk het enig overgebleven deels holle landweggetje van de Soestereng, terwijl we er rechts in de verte een grafheuveltje te zien krijgen. Voor wie de landschappelijke verleidingen niet kan weerstaan beschrijven wij de uitstapjes in de nu volgende paragrafen b en c.

b. Wie de intimiteit van het holle weggedeelte wil beleven moet even rechtdoor blijven lopen. Op de zuidflank van de stuwwal komt hij/zij dan terecht tussen de (weelderig) begroeiende klifachtige hellinkjes die het holle weggetje markeren.

Het weggetje was ooit onderdeel van een belangrijke verbinding met Amsterdam, Amersfoort, Oost Nederland en Duitsland. Bovendien verbond en verbindt het de eng met de oude Soester buurtschap De Bund. Dit gaf aanleiding het landweggetje Bunts Holleweg te noemen.

Over het weggetje werden lange tijd ook de schapen gedreven, die op de eng overnachtten en overdag op de heideterreinen ten zuiden van Soest graasden. In verband hiermee zou het weggetje ook bekend worden als de Schapenweg of Schaepsweg.

In 1911 werd bij Bunts Holleweg een vakantiekoloniehuis voor Amsterdamse kinderen gebouwd. Hetzelfde jaar is de naam van de weg daarom veranderd in Kolonieweg. Die naam draagt de weg nog steeds, terwijl het koloniehuis inmiddels al weer is afgebroken. Het holle gedeelte van de Kolonieweg eindigt bij de spoorlijn, alwaar we rechtsomkeert maken om terug te gaan naar het kruispunt waar ons uitstapje begon. We moeten dan wel even een stukje klimmen.

c. Het is ook de moeite waard even een uitstapje te maken naar de grafheuvel. Daarvoor moeten wij rechts de Enghenbergsteeg een eindje aflopen. Evenals veel andere grafheuvels van ons land dateert die bij de Enghenbergsteeg van de bronstijd. De heuvel is waarschijnlijk meer dan 4000 jaar oud. Het is gebleken dat grafheuvels nogal eens langs praehistorische trekroutes en bovenaan hellingen zijn opgeworpen. Bij de Enghenbergsteeg is het laatste het geval. De grafheuvel ligt er vlakbij de zuidflank van de Soester stuwwal.

In 1931 werd de grafheuvel onderzocht. Voorwerpen zijn er toen niet (meer) in aangetroffen, wel sporen van een in zijdelingse hurkhouding begraven mens.

Op het grondgebied van de gemeente Soest zijn ook grafheuvels aangetroffen in de natuurgebieden Korte Duinen, Monnikenbosch en Soesterberg.

Na eventueel een of beide uitstapjes te hebben gemaakt zetten we onze wandeling bij de molen via de Veldweg voort.

8. De Veldweg laat ons dan in ongeveer oostelijke richting diagonaal de stuwwalflank afdalen. Daarbij passeren wij in de onmiddellijke omgeving van het station Soest de spoorlijn. Voor degenen die per trein terug naar huis gaan kan het dan verleidelijk zijn de wandeling te beëindigen. Het is echter zeer de moeite waard ook het laatste deel van de wandelroute te lopen. Daarvoor moeten we eerst de drukke hoofdstraat van Soest kruisen. Aan de overkant van de straat komen we terecht in het oudste deel van het dorp Soest. De Kerkstraat brengt ons dan naar een plantsoen waar wij een stukje van de landelijke omgeving van Soest te zien krijgen.

Vorbij het plantsoen zijn de panden Kerkstraat 13, 17 en 19 monumentale antieke boerderijen. Daartussen is de pastorie Kerkstraat 15 een witgepleisterde neoklassieke villa met een plateaudak. Schuin tegenover deze bebouwing kunnen wij de Oude Kerk van dichtbij bekijken. Dan is goed te zien dat het kerkgebouw bestaat uit een rijzige toren, eenvoudig schip en wat smaller koor.

9. Bij de Oude Kerk wordt de Kerkstraat ingeruild voor het twee kilometer lange, intieme Kerkpad, waarvan we kort na het begin van de wandeling al een stukje leerden kennen. De bedoeling is dat we het weggetje nu over grotere lengte gaan aflopen omdat het een zowel aantrekkelijke als boeiende wandelroute zal blijken te zijn. Die ons trouwens rechtstreeks terugbrengt naar de plek waar wij onze wandeling begonnen en zullen eindigen.

Het Kerkpad is het middelste van de drie parallel lopende wegen, die de noordoostelijke flank van de stuwwal overlangs ontsluiten. Rechts doen dat de vrijwel onderlangs de flank lopende Korte en Lange Brinkweg en links de in elkaars verlengde gelegen straten, die samen de drukke hoofdonsluiting van het oude Soest vormen. Die straten zijn voortgekomen uit een oude landweg, die sinds het begin van de negentiende eeuw enkele malen werd gemoderniseerd. Voordien was ze bekend als de Bovenwegh of Heere Wech.

Op het Kerkpad krijgen we rechts af en toe een stukje van de Lange Brinkweg en het erachter liggende polderland te zien. Daarbij zal het opvallen dat er langs de Lange Brinkweg nog enkele oude boerderijen staan. Ook de naaste omgeving van het Kerkpad presenteert ons trouwens hier en daar een antieke boerderij. Aan het Kerkpad zijn in de vorige eeuw overigens veel kleine landhuizen gebouwd.

Tot de monumentale panden die wij tijdens onze wandeling over het Kerkpad nog te zien krijgen behoren van zuid naar noord de nrs 99, 47 en 43. Kerkpad 99 is een grote T-vormige hoeve aan het eind van een eikenlaan, nr 47 een fraaie woonboerderij met een groot zadeldak, die is omgeven door een grote tuin en nr 43 een laat 19de-eeuws neoklassiek landhuis, dat doet denken aan een T-vormige hoeve.

De beschreven wandelroute bood ons een gevarieerd menu van historische landschapswaarden, waarbij ook de liefhebbers van panorama's en antieke architectuur aan hun trekken konden komen.

Toelichting

De ruggengraat van de Utrechtse Heuvelrug wordt gevormd door enkele door Scandinavisch landijs vanuit de Centrale Vallei opgeschoven stuwwallen van sterk uiteenlopende grootte. De verreweg grootste loopt van Amersfoort via Maarn naar de oostelijke omgeving van Rhenen. Daaraan gekoppeld is de veel kortere stuwwal Amersfoort – Den Dolder. Noordelijk daarvan vormde het landijs ter plekke van de huidige provincie Utrecht slechts enkele kleine en lage stuwalletjes, op en bij een waarvan Soest is gelegen.

De kleine stuwwal van Soest is een voornamelijk nw-zo georiënteerde, plateauachtige rug van ruim drie kilometer lengte en anderhalve kilometer breedte, die tot ongeveer 20 meter boven NAP reikt.

De noordelijke flanken van de glaciale rug zijn het steilst, wat een aanwijzing vormt dat het opdringende landijs er naar verhouding veel tegendruk ondervond. Bovenaan de relatief steile noordelijke flanken is de kruin van de zich als een afzonderlijke kleine hoogte presenterende beboste Lazarusberg de hoogst gelegen plek van de kleine stuwwal.

Smeltwater vormde in de stuwwal slechts enkele weinig markante dalletjes, waarvan er als gevolg van grondverzet en bebouwing maar één herkenbaar is gebleven.

Op de kleine stuwwal van Soest heeft de mens al duizenden jaren geregeld allerlei activiteiten ontplooid. Landschapsvisueel getuigt hiervan een grafheuvel bovenaan de zuidoostflank van de rug.

Soest is een van de nederzettingen, die in historische tijd aan de rand van de Utrechtse Heuvelrug ontstond. De nederzetting onderscheidde zich daarbij van de andere doordat ze gaandeweg een kleine stuwwal omsloot. Aldus ontstond een kranslinddorp van maar liefst 8,5 kilometer lengte.

Een groot deel van het kranslinddorp werd in de lengterichting door een enkele weg ontsloten. Op de noordoostelijke stuwwalflanken zouden gaandeweg echter drie evenwijdige wegen komen te liggen. Hiervan werd de middelste ook als kerkpad gebruikt en de hoogste in 1817 een sectie van de rijksstraatweg Amsterdam-Amersfoort.

In 1898 werd Soest ontsloten door de spoorlijn Utrecht-Baarn waar stoptreinen vanouds drie haltes bedienen.

De door het kranslinddorp omsloten hogere delen van de stuwwal werden in vroeghistorische tijd geheel ontgonnen en eeuwenlang voornamelijk gebruikt als akkerland, waarvan de exploitatie gemeenschappelijk werd geregeld. Dergelijk akkerland werd in Midden Nederland eng genoemd. Zoals gebruikelijk was op de zandgronden werd de vruchtbaarheid ervan eeuwenlang op peil gehouden door het land vanuit op en bij de eng gesitueerde schaapskooien geregeld te voorzien van plaggenmest.

Vrijwel middenop de eng stond tot 1930 een stellingkorenmolen. Omstreeks 2008 werd in de zuidoosthoek van de eng een opvolger daarvan gebouwd.

In de vorige eeuw raakte de stuwwal meer en meer bebouwd.

Op de stuwwal van Soest is boeiende architectuur niet zeldzaam. Ze wordt voornamelijk gepresenteerd door enkele van de oude(re) kerken, een aantal antieke boerderijen en sommige landhuizen uit de 19de en eerste helft van de 20ste eeuw, die vooral in het noorden van het verstedelijkte kransdorp zijn te vinden.

Alle rechten met betrekking tot de tekst en het kaartmateriaal uit deze uitgave berusten bij stichting Telluris. Persoonlijk gebruik van de uitgave is toegestaan maar niet voor zakelijke en commerciële doeleinden tenzij dit schriftelijk met de rechthebbende(n) is overeen gekomen.